

אונקלוס

דברים כט תבוא

ק"ב 223

וַיִּנְקַח אֶת־אֲרָצָם וַנְּתַנְנָהּ לְנַחֲלָה
 לְרֵאשֵׁי בְנֵי וְלַגְּדֵי וְלַחֲצֵי שְׁבֹט
 הַמְּנַשִּׁי: וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת־דְּבַר
 הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
 לְמַעַן תִּשְׁכְּלוּ אֶת־כָּל־אִישׁ
 תַּעֲשׂוּן: פ פ פ

קָבַח וּמְחֻנָּן: וַיִּנְסַבְנָה
 יֵת אֲרָעָהוֹן וַיְהַבְנָה
 לְרֵאשֵׁי בְנֵי וְלַחֲצֵי שְׁבֹט
 הַרְאֵיבֵן וְלַשְׁבֵּטָא הַגְּדֵי
 וְלַחֲצֵי שְׁבֹט הַמְּנַשִּׁי:
 וְתַשְׁרוּן יֵת
 פְּתַנְמֵי קִימָא הַדָּא
 וְתַעֲבְדוּן יֵתְהוֹן בְּדִיל
 דְּתַצְלַחוּן יֵת כָּל דִּי
 תַּעֲבְדוּן: פ פ פ

קכ"ב. לעבדו סימן. ומפטירין קומי אורי. בישיעה (סימן ס').

אבן עזרא

ח למען תשכילו. כמו תצליחו (ט) והוא פועל יוצא לישני פעולים, והעד תעשון (י) כמו ויהי דוד בכל דרכיו משכיל (יש"א, יח, טו) (יא):

הזרית הזאת וגו'. ד"א ולא נתן ה' לכם לב לדעת שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (א) (ג) ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה אבל מכאן ואילך יקפיד לפיכך: (ח) ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו': חסלת פרשת תבוא

יהל אור

(ט) וכן ת"ה ויוב"ע: (י) כי האדם פועל ההלכה ע"י המעשים: (יא) ותרנס יוב"ע שם מלח וכן פי' רש"י ורד"ק שם:

מנחת יהודה

(ח) וכן אמרו ז"ל (אבות פ"ה) בן ארבעים לבינה:

מקורי רש"י

(ג) ע"ז ה' ב':

אונקלוס

דברים כט נצבים

וְאַתֶּם נִצְבִים הַיּוֹם כְּלָכֶם לְפָנַי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רֵאשֵׁיכֶם
 שְׁבֹטֵיכֶם וְקִנְיֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל

אַתֶּן קִימֵין יוֹמָא דִּין
 כְּלָכוֹן קְדָם יי אֱלֹהֵכוֹן
 רֵי שֵׁיכוֹן שְׁבֹטֵיכוֹן
 סְבִיכוֹן וְסֹדְבִיכוֹן כְּלָאֲנָשׁ

אבן עזרא
 ט אתם נצבים לפני ה' אלהיכם. סביבות הארון (א): ראשיכם. כמו האהלה שרה אמו (ברא' כד סז) (ב) והנבואה עודד הנביא (דה"ב, טו, ח) (ג) וכן הוא ראשיכם שהם ראשי שבטיכם, כמו ונירם (במד', כא, ל) (ד) [א], והטעם כי הנשיאים סמוכים (ה) ואחריהם הזקנים, ואחריהם השוטרים, ואחריהם כל איש ישראל הזכרים, ואחריהם הזקנים, ואחריהם הנשים

רש"י
 (ט) אתם נצבים. מלמד שכינס משה לפני הקב"ה ציוס מוחו להכניסם צברית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. החשוב חשוב קודם כא, ל) (ד) [א], והטעם כי הנשיאים סמוכים (ה) ואחריהם הזקנים, ואחריהם השוטרים, ואחריהם כל איש ישראל הזכרים, ואחריהם הנשים

קני אור

[א] והרמב"ן פי' שהוא כלל ואמריו מט, הכלל ראשיכם וכל שבטיכם, והטעם זקניכם ושטריכם שהם הראשים וכל איש ישראל הם שבטים אחד, והוסיף הנביא: (ד) ופי' שם הח' ז"ל ונירם מושכת עלמה ואחרת עמה, וכן הוא, ונירם אכד ניד השבון: (ה) פי' הנשיאים שהם ראשי השבטים הם סמוכים יחד:

יהל אור
 (א) כי הארון היה באמצע וכל ישראל היו סביבו: (ב) ופי' שם הח' ז"ל דרך קצרה, האהלה שרה אמו: (ג) שפי' הנבואה נבואת עודד הנביא: (ד) ופי' שם הח' ז"ל ונירם מושכת עלמה ואחרת עמה, וכן הוא, ונירם אכד ניד השבון: (ה) פי' הנשיאים שהם ראשי השבטים הם סמוכים יחד:

דברים כט נצבים

אונקלוס

אִישׁ יִשְׂרָאֵל : טַפְּכֶם נְשִׁיכֶם
 וְגִרְךָ אִשְׁרֵךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מֵחֻטְב
 עֲצִיבְךָ עַד שְׂאֵב מִימֶיךָ : יָא לְעִבְרְךָ
 בְּבִרְיַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאַלְתּוֹ אֲשֶׁר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם : שְׁנֵי
 יָב לְמַעַן הֶקְיִם אֶתְךָ הַיּוֹם לֹו לְעַם
 וְהוּא יִהְיֶה לְךָ לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר
 דִּבַּר לְךָ וּכְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ

יִשְׂרָאֵל : י טַפְּכֶם
 נְשִׁיכֶם וְגִירְךָ דִּי בְנֵי
 מִשְׁרֵיתֶיךָ מִלְּקַט אֲעִיב
 עַד מִלֵּי מִיָּיךָ :
 יָא לְאַעְלוֹתְךָ בְּקִימָא דִּי
 אֱלֹהֶיךָ וּבְמוֹמְתָהּ דִּי יָא
 אֱלֹהֶיךָ גִּזְרַת עִמָּךְ יוֹמָא דִּין :
 יָא בְּדִיל לְאַקְמָא יִתְךָ
 יוֹמָא דִּין קְדָמוּהֵי לְעַמָּא
 וְהוּא יִהְיֶה לְךָ לְאֱלֹהֵי כַּמָּא
 דִּי מִלֵּיל לְךָ וּכְמָא דִּי
 קִיָּים לְאַבְתֶּיךָ לְאַבְתֶּיךָ

אבן עזרא

רש"י

ואחריהם הנרים (ו): יא לעברך, שם הפועל (ו) בטעם ויעברו בין בתריו (ירמיה, לד, יח) (ח) והנה מלת עבר בחסרון ב"ת

האמור בגזעונים ויעשו גם כן (ה) ונתנס משה חוטבי עלים ושואבי מים (ג): (יא) לעברך, להיותך עוזר בצרית (ד) ולא יחכן לפרשו כמו להעבירך (ה) אלא כמו לעשותכם חותם (ו) : לעברך בברית, דרך העברה כך היו כורתי בריתות עושין מחילה מכאן ומחילה מכאן ושואבים צנתיים כמו שנאמר העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו (ו) : (יב) למען הקים אותך היום לו לעם, כל כך הוא נכנס לטרוח למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים, לפי שדיבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת לכך הוא אומר אתכם בשבעות הללו שלא תקניטוהו אחר שהוא אינו יכול להבדל מכם ע"כ פירשתי לפי פשוטו של פרשה, ומ"א ח) למה נסמכה פרשת אחס נלצים לקלות לפי ששמעו ישראל מאה קלות חסר שמים חן ממ"ט כ"ב הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם אחס נלצים היום הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אחס קיימים לפניו: היום, כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר כך האיר לכם וכך עפיד להאיר לכם (ט) והקלות והיסורין מקיימין אתכם ומליצין אתכם לפניו ואף הפרשה שלמעלה מוז שיוסין הם אחס רחמים את כל וגו' (י) ד"א אחס נלצים לפי שהיו ישראל יולאין מפרנס לפרנס ממה ליהושע לפיכך עשה אחס מלצה כדי לרזס יא) וכן עשה יהושע יב) וכן שמואל

יהל אור

(ו) והכחוש הזכיר החשובים קודם: (ז) והכ"ף אינו פינוי הפועל, כ"א פינוי הפועל אשר אליו תיוחס ספולת ההפברה, פבור שלך, להיותך עוזר: (ח) לפי

מנחת יהודה

(ב) והגר"א פי' ראשיכם הם שרי אלפים שהם ראשים על כולם, שבטיכם הם שרי מאת שוים שופטי ישראל, כמו לא יסור שבט מיהודה שאסרו עליו (סנהד' ה' א') שבט אלו ראשי גליות הרודין, וקניכם הם שרי חמשים הפלמדים תורה ברבים, ושופטיכם הם שרי עשרות הכושין על קיום פסקי הדינין: (ג) אין הכוונה לומר שרבו את משה, אלא שבא אליו להשלים עמו עשאה מיד חוטבי עצים ושואבי מים (רסב"ן ורא"ם): (ד) ד"ל שאתה בעצמך עובר, והכ"ף של לעברך הוא במקום אתה באלו אמר לעבור אתה: (ט) ד"ל ע"י אחרים: (י) ד"ל נמי כשצרכתם

מקורי רש"י

(ד) תנחומא ח' ב', תנחומא ב' ס', ועיין פס"ו ילקוט תמק"טו (ה) יבוסע ט' ד', ועיין רש"י שם: (ו) לפיל ד' י"ד: (ז) ירמיה ל"ד י"ח: (ח) תנחומא ח' א' תנחומא ב' ב' ילקוט תמק"מ: (ט) תנחומא ח' א' שם תנחומא ב' ד' סנהד' ק"י ב': (י) פ' ח' י"א) תנחומא ח' א' שם פס"ו: (יב) יבוסע כ"ד: (ג) לא יכלו לדמותו לכרות להם ברית, אבל

אונקלוס

דברים כט נצבים קיג 225

לְאִבְרָהִם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: יג וְלֹא
 אֶתְכֶם לְבְרַכְכֶם אֲנִי כִּירַת אֶת־
 הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:
 יד כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עִמָּד
 הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶת־אֲשֶׁר
 אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם: שְׁלִישִׁי טו כִּי־
 אַתֶּם יָדַעְתֶּם אֶת־אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶת־אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ
 בְּקִרְבֵּי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:
 טז וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֶת־
 גְּלִדֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר

לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: יג וְלֹא
 עִמָּנוּ בְּלַחֲדֵיכֹן אֲנִי
 נִיר יִתְקַטֵּא הָדָא וְיִת
 טוּמְטָא הָדָא: יד אֲרִי יִת
 סָן דְאִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא
 קָאם יוֹמָא דִין קָדָם יי
 אֲלִתְנָא וְיִת סָן דְלִיתוּהִי
 הָכָא עִמָּנָא יוֹמָא דִין:
 טז אֲרִי אַתּוֹן יָדַעְתּוֹן יִת
 דִּי תִבְנָא בְּאֶרְעָא
 דְמִצְרַיִם וְיִת דִּי עָבְרָנָא
 בְּגוֹ עַמְמֵיָא דִי עָבְרָתּוֹן:
 טז וְחִזִּיתּוֹן יִת שְׁקוּצֵיהוֹן
 וְיִת טַעֲוֵתְהוֹן אֲעָא וְאֲבָנָא
 כֶּסֶף אֻדְהָבָא דִי עָמְהוֹן:

רש"י

התלבו והשפטה אהכס יג) כשילאו מידו
 ונכנסו לידו של שאל: יד) ואת אשר
 איננו פה. ואף עם דורות העתידים
 להיות וי: יד): טו) כי אתם ידעתם וגו'
 ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם
 העבודה כוכבים ושמה השיא לב אחד מכס
 אותו ללכת אחריהם: טז) ותראו את
 שקוציהם. על שם שהיו מאוסים כשקלים:
 גלוליהם. שהיו מוסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותן של עלים ושל חבנים ראיתם
 בגלוי טו) לפי שאין העובדי כוכבים יראים שמה יגנבו. אבל של כסף וזהב עמהם במדרי

אבן עזרא

להסך (ט): יג ולא אתכם לבדכם. רק
 עמכם ועם הבאים אחריכם שהם בניכם
 ובני בניכם (י): יד נו"ן ישנו. נוסף (יא):
 ואת אשר איננו. עם אשר איננו רק יבא
 אחריו (יב), ואינו כטעם האומרים כי רוחות
 הבאים היו שם (יג) [ב]: טו כי אתם
 ידעתם, יש מכם שראה תועבת מצרים (יד),
 והטעם אלהיהם, וכלכם ראיתם תועבות הגוים:
 אשר עברתם. אליהם (טו), באדום ועסון

עץ ואבן. אותן של עלים ושל חבנים ראיתם
 בגלוי טו) לפי שאין העובדי כוכבים יראים שמה יגנבו. אבל של כסף וזהב עמהם במדרי

יהל אור

בברית: ט) אם יאמר לעבור ברית בלא כוונה הוא
 להיפך שפי' לבטל הברית, ומוה ת"א לאטלותך בקימא:
 י) וכ"ה ענין כל הפרשה, וכן יי' יי' יי'
 יאמר (למטה ל, ה) אל הארץ אשר ירשו אבותיך,
 והאבות הם הדור שהוא יושב בו, וא"כ בבניס מדבר
 וכן ידבר הכתוב לדורי דורות באמרו, ושכ ה'
 אלהיך את שנותך ורחמך ושכ וקבלך מכל העמים'
 (למטה ל, ג) ומתי יהיה זה כ"א אחרי דורות הרבה:
 יא) הנו"ן נוסף ליופי המטבא, ולכן לא מלינו יסו כמו

קרני אור
 לפרוט הטף וכגשים, וכן דעת אונקלוס עיין כל"ג:
 [ב] ובמדרשי התורה להק' חנשלמה חשמונאי ז"ל, ואת
 אשר איננו פה רמו לדורות שעברו, והם האבות שקיימו
 התורה, וקראם ישנם פה, ואל הדורות הבאים שהיו שם
 בכחם שאבותם נשבעו עליהם ובעדם לעפ"י שלא היו
 שם בפועל, וז"ש ואת אשר איננו פה ר"ל בפועל, או רמו
 אל הסך אשר ישנו הדורות הבאים שהם שם בכח, ואת
 אשר איננו הדורות שעברו שכרת עמהם ברית התורה:

כמו (יב) והם דורות הבאים: יג) כ"ה (תנחומא א ג תנחומא ב, ח) ועיין ברד"א
 מה שכתב לזכר בזה: יד) והם שהיו פחותים מבן עשרים מילאי מלרים והם לא מתו בעון מרגלים: טו) וכד"ק

סקורי רש"י

יג) ש"א י"ב ו': יד) תנחומא א' ג' תנחומא ב' ס'
 טכז השרש, וע"כ היה יכול השרש להביא באלה את
 טכז השרש, וע"כ היה יכול השרש להביא באלה את

דברים כט נצבים

אונקלוס

עֲמָהֶם : י פְּנֵי־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אִישׁ
 אִשָּׁה אוּ מִשְׁפָּחָה אוּ־שֵׁבֶט אֲשֶׁר
 לְבָבוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 לְרַכֵּת לְעַבֵּד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם
 הָהֵם פְּנֵי־יֵשׁ בְּכֶם שְׂרֵשׁ פָּרָה רֹאשׁ
 וְלַעֲנָה : י וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־דְּבָרֵי
 הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ

י דִּילְמָא אִית בְּכוּן גְּבֵר
 או אֶתְהָא או זְרַעִית או
 שְׁבֵטָא דִּי לְבָה פְּנֵי יוֹמָא
 דִּין מִדְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֵנָא
 לְמַהֲדָּ לְמַפְלַח יִת טַעוֹת
 עֲמִמִּיא הָאִינוּן דִּילְמָא
 אִית בְּכוּן גְּבֵר מְהֵרָהָר
 חֲטָאִין או זְרוּן : י וְהָיָה
 בְּמִשְׁמַעָה יִת פְּתַנְמִי
 מוֹמְתָא הָדָא וַיִּחַשְׁב
 בְּלִבָּה לְמִימַר שְׂרֵשָׁא יְהִי

רש"י

אבן עזרא

מסכיתם הם לפי שהם יראים שמא יגזבו :
 (יז) פן יש בכם וגו'. לפיכך חני לריך
 להסביעכם : פן יש בכם. שמא יש בכם :
 אשר לבבו פונה היום. מלקבל עליו
 הזרית : שרש פרה ראש ולענה. שרש
 מגדל עשב מר כגידין ח) שהם מרים כלומר
 מפרה ומרצה רשע בקרצכם ט) :
 (יח) והתברך בלבבו. לשון ברכה יחשוב
 בלבו ברכת שלום לעלמו לאמר לא יבואוני
 קללות הללו אך שלום יהיה לי י) : והתברך.
 כגדיר"א שו"א בלע"ז יח) כמו והתגלח

וטוב וסדין : יו וטעם פורה ראש ולענה.
 כי הראש מוזק השלמים טז) והוא מהחלויים
 הסדכיקים יז) : יח וטעם את האלה הזאת .
 ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה : והתברך
 בלבבו. אמר ר' יהודה הלוי ז"ל כי והתברך
 הוא כמשמעו כאשר ישמע הקללה יח) ,
 יתברך בלבבו יט) , והוא אומר שלום יהיה
 לי , כאומר בשמעו החרם חוץ ממני כ) :
 למען ספות . אמר ר' יהודה הלוי נ"ע לשון
 כריתה כמו האף תספה כרא' , יח , כג)
 כלומר שיחשוב המתברך לבטל דברי הצדיק
 שהוא בנוי בסלת רוח עם דבר הצמאה כה)
 והנה כנה הצדיק ברוח , כמו כעץ שתול על
 סוים* ירמיה יז , ח) והרשע בצמאה , כמו

בערער בערבה שם שם , ו) ויחשוב כי גם ברכתו בלבו תפסיק הקללה , ויפה פירש לולי שסלת
 רוח תאר השם , והיה ראוי להיות רווי את הצמא ככ), ויאמר ר' יונה הסדקדק כי טעמו בעבור
 שיראה שיכלה התם עם הרשע , על כן יחשוב בלבו רע כג), ואין זה נכון בעבור שלום יהיה
 לי כד) ולפי דעתי שסלת ספות לשון תוספת , כמו ספות חטאת ישעיה , ל , א) (כה) והטעם
 שלום יהיה לי , אעפ"י שאלך בשרירות לבי , כי בצדקת הצדיקים אהיה , כי הם רבים , ואני
 יחיד חוטא על כן כתוב אחריו , לא יאבה ה' סלוח לו , כי אז והטעם סיד יברת כו) , גם
 זה השמוק לעד על פירושי בסלת ונסלח לו (בסד' טו כח) כז) והנה ספות , כי חרוה תוסיף
 על הצמאה , ומשל הצדיק ברוח , כטעם כעץ שתול על פלגי מים תה' , א , ג) והרשע בצמאה ,

יהל אור

שהוא מתברך : ככ) כי הוא כנוי לצדיק ולרשע שהם
 זכרים ולא לתפוס לשון נקבה רווח למאה :
 כג) ולפי' הזה יהיה ג"כ ספות לשון כריתה , זר"ל
 לפי שרואה שימות הצדיק כמו הרשע במיתת הנפש
 הבהמית , והושב כי כן ימות במיתת הנפש השכלית ,
 ואין יחרון הצדיק על הרשע במות כי אין גמול ואין
 עונש : כד) ואם חושב שיכרת גם הוא כמו הצדיק
 מהיכן השלום יהיה לו : כה) ופי' שהצדיקים יתרים
 על הרשעים : כו) ויהיה פי' מלת אז מיד : כז) הח'

לא נמנה המלה , וכר"ה הגי' "בקרצכם" : טז) הארם
 נקרא ראש , לפי שהוא ראש לכל המרורים , וי"מ
 ראש שהארם כראשו של פתן הוא נמלא , והוא מוזק
 להשלמים כבריאות גופס : יז) ויותר מסוככים :
 יח) כשישמע שאתרים מתקללים באלות האלה :
 יט) ר"ל שהוא יסבב הברכה לעלמו , כי הוראת בנין
 התפעל על הרוב פעולה חוזרת : כ) פי' בשמעו
 הקללה יאמר חוץ ממני , פי' לא יגע בי כל רע .
 כה) פי' שיחשוב לכרות דברי הצדיק עם דברי הרשע

מנחת יהודה

הדורות הבאים : ח) חרנום של לענה הוא גידין : ט) כסתיר בלבו העבירה כשרש זה הפכוסה כארץ ואח"כ
 פירה , אבל אם יעשה העבירה כגלוי יש כת בדיעו לעשות ממני משפט : י) כמו אדם כאשר שומע הקללת
 אומר חוץ ממני (חוקני) : יא) (ויורד זיך געבען) :

לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי כִּי בִישְׁרָרוֹת
 לְבִי אֵלֶךְ לְמַעַן סְפוֹת הַרוּחַ אֶת־
 הַצִּמְאָה: יט לֹא־יֵאבֶה יְהוָה סִלַּח
 לוֹ כִּי אִזְ יַעֲשֶׂן אֶף־יְהוָה וּקְנֵאתוֹ
 בְּאִישׁ־הַהוּא וּרְבִצָּה בּוֹ כָּל־הָאֱלֹהִים
 הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמָתָה יְהוָה
 אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
 כ וְהִבְדִּילֹו יְהוָה לְרַעְיָה מִכָּל־
 שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכֵל אֱלֹתֵי הַבְּרִית

לִי אֲרִי בְהַרְהוֹר לְבִי אֲנִי
 אֲזִל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לֵה
 חֲטָאִי שְׁלוֹתָא עַל
 זְדוֹנוֹתָא: יט לֹא יֵאבֶה יְהוָה
 לְמַשְׁבַּק לֵה אֲרִי בְּכֹן
 יִתְקַף רְגֵזָא דִּי וְחִמְתָּה
 בְּגִבְרָא הַהוּא וְיִדְבְּקוֹן
 בֵּה כָּל לְוִטִיא דְכְתִיבִין
 בְּסִפְרָא הַדִּין וְיִמְחִי יְיָ יֵת
 שְׁמֵהּ מִתַּחַת שְׁמַיָא:
 כ וְיִפְרִשְׁנָה יְיָ לְבִישָׂא
 מִכָּל שְׁבִטִיא דִישְׂרָאֵל
 כָּכֵל לְוִטִי קִיטָא דְכְתִיבִין
 בְּסִפְרָא דְאוֹרֵיתָא הַדִּין:

אבן עזרא

רש"י

כטעם כערער בערבה (ירמיה יז ו) (כח) והעד
 שכתוב בתחלה שרש פורה ראש ולענה,
 והוא במקום צמא (כט): יט יעשן אף.
 ישרפנו אש האף עד שיראה העשן, והנה
 אם הוא יחיד ימות מיד, ואם הוא משפחה
 ורבצה בו כל האלה, והטעם שתרבק האלה
 במשפחה עד שימחה שמה (ל) ואם הוא
 וכן ת"א בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זדונותא שאוסף לו אני הסגנות על הזדונות:
 הרוה. שוגג שהוא עושה כחדם שכור שהוא עושה שלא מדעת: צמאה. שהוא עושה מדעת
 ובתלמוד (יז): (יט) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם והעשן יולא מן האף. וכן עלה
 עשן צאפו יז) ואע"פ שאין זו לפני המקום הכתוב משמע את האזן כדרך שהיא רגילה ויכולה
 לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאתו. לשון חמה אנפרטמנ"ט יד) אחיזת לבישת נקמה ואינו
 מעביר על המדה עו): (כ) הכתובה בספר התורה הזה. ולמעלה הוא אומר בספר
 התורה הזאת גם כל חלי וכל מכה וגו' יח) הזאת לשון נקבה מוסב על התורה. הזה לשון
 זכר מוסב על הספר וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות. בפרשת הקללות הטפחא
 נתונה תחת בספר והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת עו) וכאן הטפחא נתונה
 תחת התורה נמלא ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל אחריו שהלשון נופל
 יהל אור

והתפלל יז): בשרירות לבי אלך. במראית
 לבי כמו אשורנו ולא קרוב עו) כלומר מה
 שלבי רואה לעשות: למען ספות הרוה.
 לפי שאוסף לו פורענות על מה שעשה עד
 הנה צסוגג והייתי מעביר עליהם וגורם עתה
 שאלרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל יג)
 וכן ת"א בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זדונותא שאוסף לו אני הסגנות על הזדונות:
 הרוה. שוגג שהוא עושה כחדם שכור שהוא עושה שלא מדעת: צמאה. שהוא עושה מדעת
 ובתלמוד (יז): (יט) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם והעשן יולא מן האף. וכן עלה
 עשן צאפו יז) ואע"פ שאין זו לפני המקום הכתוב משמע את האזן כדרך שהיא רגילה ויכולה
 לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאתו. לשון חמה אנפרטמנ"ט יד) אחיזת לבישת נקמה ואינו
 מעביר על המדה עו): (כ) הכתובה בספר התורה הזה. ולמעלה הוא אומר בספר
 התורה הזאת גם כל חלי וכל מכה וגו' יח) הזאת לשון נקבה מוסב על התורה. הזה לשון
 זכר מוסב על הספר וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות. בפרשת הקללות הטפחא
 נתונה תחת בספר והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת עו) וכאן הטפחא נתונה
 תחת התורה נמלא ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל אחריו שהלשון נופל
 יהל אור

ז"ל פי' (כמד' יד יט) עה"פ סלח נא, וז"ל ידענו
 כי מלת סלח נא, אריכות אף וכן ונסלח לו, עד
 שיעשה תשובה שלימה וביארתי שם שאין טעם
 סלחתי להסיר העונש לגמרי כטעם כל סליחה, רק

ז"ל פי' (כמד' יד יט) עה"פ סלח נא, וז"ל ידענו
 כי מלת סלח נא, אריכות אף וכן ונסלח לו, עד
 שיעשה תשובה שלימה וביארתי שם שאין טעם
 סלחתי להסיר העונש לגמרי כטעם כל סליחה, רק

מנחת יהודה

מקורי רש"י

(יג) והוא סבנין התפעל שלא יצא לעולם לזולתו, כי הוראת
 בנין התפעל על הרוכ פעולה חזרת: יג) פי' שכך היא
 מדתו של הקב"ה כדאמר בנ' דר"ה, ואמר רבא ועון
 אף כאן השגנות היו נסחלין לו בתחלה ועכשיו שהרבה
 לחטוא בכזיד, גורם שאצרך השגנות עם הזדונות ואפרע מפני סן הכל (רע"ב): יד) (זיך ערהיטצען אין גראססע צארן
 זיין): טו) עיין (במד' כה יא) בפי' רש"י ז"ל: טז) פי' המפתא נקרא מלך, ואז התיבה שלפני המפתא היא בטעם
 משרת ושויכים להרדי לפיכך (לעיל כ"ח ס"א) המפתא נהונה תחת בְּסֵפֶר ומלות התורה הזאת שויכים להרדי:
 אבל

(טו) במד' כ"ד י"ז: יז) פס"ז: יז*) ט"ב כ"ט"ט':
 יח) לעיל כ"ט ס"א:

הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת :
 כֹּא וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרֹן בְּנֵיכֶם
 אֲשֶׁר יִקְוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנְכַרְי
 אֲשֶׁר יָבֵא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ
 אֶת־מִכּוֹת הָאָרֶץ הַזֹּאת וְאֵת־
 תַּחְלָאֵיהָ אֲשֶׁר־חָקְהָ יְהוָה בָּהּ :
 כִּי גִפְרִית וּמִלַּח שִׁרְפָה כָּל־אֶרֶץ־הָ
 לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יִיעַלָהּ
 בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כַּמֵּה־פֶלֶת סָדֶם
 וְעַמּוּדָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים קִרֵּי
 אֲשֶׁר הִפְךָ יְהוָה בְּאִפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ :
 כִּי וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה
 יְהוָה כִּכָּה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מֵהַיַּרְדֵּי
 הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה : כִּי וְאָמְרוּ עַל
 אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבוֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם : כִּי וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ

כֹּא וַיִּסַּר דָּרָא בְּתַרְאֵה
 בְּנֵי כּוֹן דִּי יְקוּמוּן
 מִבְּתַר־כוֹן וּבַר עִמְסִין דִּי
 יִיתִי מֵאֶרְעָא רְחוֹקָא
 וַיַּחֲזוּ יַת סַחְתָּא דְאֶרְעָא
 הַזֵּאת וַיַּת מְרַעְהָ דִּי
 אִמְרַעֵי בָּהּ : כִּי גִפְרִית
 וּמִלְחָא יְקִידַת כָּל אֶרְעָה
 לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא
 יִסַּק בָּהּ כָּל עֵשֶׂב
 כַּמֵּה־פֶלֶת אֲדָמָה
 וְעַמּוּדָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים דִּי
 הִפְךָ יְיָ וּבַחֲמָתָהּ : כִּי וַיִּסְרוּן כָּל
 עַמְמֵיָא עַל מָה עָבַד יְיָ
 כִּדְיָן לְאֶרְעָא הַזֵּאת מֵהַיַּרְדֵּי
 תְּקוּ רְגֵזָא רַבָּא הַדִּין :
 כִּי וַיִּסְרוּן עַל דְּשִׁבְקוּ יַת
 קִיּוּמָא דִּי יְיָ אֱלֹהֵי
 דְאֲבֵהֶתְהוֹן דִּי גִזְרֵי
 עִמְהוֹן בְּאִפְקוּדָה יַתְהוֹן
 מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם :
 כִּי וַאֲזָלוּ וַפְלַחוּ לְטַעוֹת
 עַמְמֵיָא וּסְגִידוּ לְהוֹן

אֲבוֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם : כִּי וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ

אבן עזרא

לשם שתהיה כל ארצה שרופה בגפריית וסלח
 כמהפכת הסקומות הנזכרים (לו) ויש מפרשים
 אומרים כי ואמרו כל הגוים שנוי (לו) בעבור
 שארכו הדברים כמשפט הלשון (לח) ואמרו
 הקדמונים (לט) וטעם אלהי אבותם (מ) ,

שבת והברילו הי לרעה (לא) וכסוהו והיה
 להי והעלתיהו עולה (שופ', יא, לא) כאשר
 סירשתיו (לב) : כֹּא ואמר הדור האחרון .
 שהם בניכם (לג) גם הנכרים (לד) , הרואים
 את סכת הארץ (לה) : כִּי גִפְרִית . תפלה

אור

(לד) הבאים מארץ רחוקה ולא שמעו הכרית :
 (לה) ויתמהו ממכת הכרית : (לו) סי' סכן יאמר
 הדור האחרון והנכרים : (לז) שנוי עוד הפעם :
 (לח) להזור עוד הפעם : (לט) סי' אז משיבים להם
 הקדמונים לאחרונים ששאלו על מה עשה וגו'
 ואמרו על אשר עזבו וגו' : (מ) סי' מה שלא אמרו
 אלהים :

יהל
 אחד לראש בית אבותם : (לא) וזה מוסב על הכתוב
 שלמטלה (פ' יז) פן יש בכס איש או אשה וגו' :
 (לב) וכן סי' שם והיה להי , סי' קדש להי אם אינו
 ראוי לעולה , והעליתיהו , הוי"ו במקום או , ר"ל
 או העליתיהו לעולה , אם הוא ראוי לעולה , וכן כאן
 ורצנה וגו' ומחה וגו' , והבדילו הווי"ן במקום או
 כמשלק לכל פרטיה : (לג) שלא נולדו כשעת הכרית :

אונקלוס

דברים כט נצבים

קטו 229

לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּם וְלֹא
 חֵלֶק לָהֶם: כו וַיַּחַר אֶף יְהוָה
 בָּאָרֶץ הַהִוא לְהַבִּיא עֲלֶיהָ אֶת־
 כָּל־הַקְּלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה:
 כז וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אַדְמַתָּם
 בְּאֶף וּבַחֲמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל
 וַיִּשְׁלַח אֶל־אֶרֶץ אַחַדַּת כַּיּוֹם
 הַזֶּה: כח הַנְּסַחְרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ
 וְהַנְּגַלֹּת יְ"א נְקוּדוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־

דַּחְזוֹן דִּי דָא יִדְעוּן וְלֹא
 אֹמְיָבָא קְהוֹן: כו וַתִּקַּף
 דְּגִזָּא דִּי בְּאַרְעָא הַהִיא
 לְאַיְתָאָה עֲלֵהּ יָת כָּל
 קְוִטְיָא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא
 הַדִּין: כז וַיִּטְלַטְלֵנוּן יְיָ
 מֵעַל אַרְעֵהוֹן בְּרִגְזוֹ
 וּבַחֲמָתָא וּבַתְּקוּף רִגְזוֹ
 וְאַנְגְּרוֹן לְאַרְעָא אַחְרֵי
 כַּיּוֹמָא הַדִּין: כח הַנְּסַחְרֹת
 קְדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגַלֹּת
 לָנוּ וְלְבָנָנָא עַד עַלְמָא
 לְמַעַבְד יָת כָּד פְּתַנְגִּי

אבן עזרא

שעזבו שידעו הם ואבותם ועבדו אשר לא ידעו (מא): כה ולא חלק להם. פירשתיו (מב): כז ויתשם. בחסרון נין לנתוש, רק הוא מובלע כמשפט (מג): ושעם כיום הזה. דבריו המשובים (מד): כח הנסחרות. השעם מי שיעבוד ע"ז בסתר, לה' אלהינו, והשעם כי משפטו ביד השם והוא יפרע ממנו (מה), ואם היתה בגלוי, חיוב לנו ולבנינו לעשות ככתוב בתורה (מו), וי"א כי הנסחרות והנגלות הם לה', ואין לנו כי אם לעשות דברי התורה, וזה הפי' בלא ראש ורגל (מז) ומה שעם יש להזכיר כן במקום הזה, ובעבור שאמר וישליכם אל ארץ אחרת אמר כי אם תשוב אל ה', אעפ"י שאתה חוצה לארץ השם ישיב שבותך (מח), ועל דעת ר' יהודה המדקדק הראשון כי הוא יניח (מט) והשעם ימצא מנוחה לנשבים ויתן להם רחמים ואחר כן ישוב ויקבץ (נ):

רש"י

על הספר יו): (כה) לא ידעום. לא ידעו זהם גבורת אלהות יח): ולא חלק להם, לא נתנם לחלקם יט) יפ). ואונקלוס תרגם ולא אומיבא להון לא הטיבו להם שום טובה. ולשון לא חלק אותו אלוה שבחרו להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק: (כז) ויתשם ה'. כתרגומו וטלטליקון וכן הגני גותשם מעל אדמתם ב): (כח) הנסחרות לה' אלהינו. ואם תאמרו מה צדינו לעשות אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד שנאמר פן יש בכס איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ והלא אין

יהל אור

החוטאים ולעשות זהם משפט כתוב: (מו) כי אין לו המשך לא לראש הפסוק ולא לסופו: (מח) מחו"ל לארץ: (מט) דעתו כי מלת ושכ ענינו מלשון בשוכה ונחת (ישעיה ל טו) והוא מענין השקטה והנהה: (נ) והשעם שישקוט ויניח להם מלחמתם, ויתן להם רחמים, ואח"כ ישוב ויקבץ את שבותך והוא מענין שביה:

(מא) פי' שידעו בו הם ואבותם קודם להם ואפילו הכי הם עזבוהו ועבדו אלהים לא ידעום: (מב) לעיל (ד יט): (מג) כמו לנתוש (ירמיה א, י) שרשו נתש, כן ויתשם שרשו נתש, ונו"ן השרש מובלע בדגש החי"ו מן ויתשם: (מד) הם הכל דברי המשיבים על מה עשה ה' ככה: (מה) כי לפנינו נגלו כל העלומות לב: (מו) לכער הרע מקרבנו, לענוש

מקורי רש"י

יט) עיין רש"י לעיל ד' יט: ב) ירמ' י"ב י"ד: ח) אבל כאן נהוגה הספחה תחת מלת התורה וא"כ מלת בספר, ומלת התורה שייכים להדרי, לכך כתיב הוה וקאי אשלאפניו על מלת בטפר (כא"ר): יח) לפי שאם נפרש לא ידעום כפשטה אין זאת טענה כנגד ישראל שאם ח"ו חם דאויים לעובדם מה לי ידעום, מה לי לא ידעום, לזה יפרש שלא ידעו מהם לעולם שום גבורת אלהות: יט) ונוסח הזכרון, ולא חלק להם, נתנם לחלקם" כלומר לא נתנם לישראל להיות חלק לאותם אלהות, אבל נתנם חלקו ונחלתו, כדכתיב כי חלק ה' עמו (למטה ל"ב ט'): 5

עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ם רביעי שני כשהן מחוברין
ל ׁ וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל-
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה
אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל-
לְבַבְךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְיָיִחָךְ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: ם וְשַׁבַּת עַד-
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל בְּכָל-
אֲשֶׁר-אָנֹכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם אֵת
וּבְנִיךָ בְּכָל-לְבַבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:
ג וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ
וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל-הָעַמִּים

אוריתא הדא: ׁ ויהי ארי
ייתון עלך כל פתגמיה
האלין ברבן ולוטין די
יהבית קדמך ותתוב
ללבך בכל עממיה די
אגלך ׁ אלהך לתמן:
ג ותתוב לדחלתא די
אלהך ותקבל למימרה
ככל די אנא מפקדך
ימא דין את ובניך בכל
לבך ובכל נפשך:
ג ויתוב ׁ אלהך ית שבי
גלותך וירחם עלך ויתוב
ויכנישך מפל עממיה די
יבדרנך ׁ אלהך לתמן:
ד אם יהי גלותך בסופי
שמיא מתמן יכנישך ׁ
אלהך ומתמן יקרנך:
ה ויעלנך ׁ אלהך לארעא

אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: ד אִם-יְהִי
נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ: ה וְהִבִּיֵּאֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

רש"י אבן עזרא

ד בקצה השמים. כנגד ארץ ישראל (ה): אדם יודע צמטמוניו של חזירו כא) אין אני מעניש
אתכם על הנסתרות שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד אבל הנגלות לנו ולבנינו לצער הרע
מקרבו ואם לא נעשה דין זהם יענשו את הרבים. נקוד על לנו ולבנינו כב) לדרוש שאף על
הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה זהר גרזים וזהר
עיבל ונעשו ערבים זה לזה כ): ג) ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את
שבותך א) רבותינו למדו מכאן כזיכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם ב) וכשנגאלין
הכתיב גאולה לעלמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קבוק גליות ובקושי כאילו הוא עלמו
לריך להיות אחוז בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר ואתם תלקטו לאחד אחד בני ב). ואף

יהל אור

(א) שהוא כאמלע הישוב, והושאל זה השם לריחוק הקלות:

מקורי רש"י מנחת יהודה

כ) כתבו הרא"ם וגור אריה שזהו אליבא דר' נהמיה (סנהד' ט"ג ב') דאמר כשם שלא ענש על הנסתרות
לעולם כך לא ענש על עונשין שבגלוי עד שעברו ישראל
את הירדן ועיין רש"י שם: ה) בעבור שמלת ושב פועל
עומד בכנין הקל, ואינו גופל אחריו לומר את שבותך שהוא הפועל, והיה לו לומר והשוב בבנין הפעיל (רו"ה):
ג) כן או"ל (מגילה כ"ט א') וא"כ יהיה פ"י את שבותך כמו עם שבותך:

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבוֹתֶיךָ
וַיִּרְשׁוּהָ וְהִי טְבִיבָה וְהָרְבִיבָה מֵאֲבוֹתֶיךָ:
וּמַלְּיָהוּהָ אֱלֹהֶיךָ אֶת־לִבְּךָ
וְאֶת־לִבְּךָ זָרַעְךָ לְאַהֲבָה אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־
נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ: חֲמִישִׁי שְׁלִישִׁי
כִּשְׁהֵן מְחֻבְּרִין וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת
כָּל־הָאֱלֹת הָאֵלֶּה עַל־אִיְבֶיךָ
וְעַל־שִׁנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ: וְאֵתָה
תִּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ
אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם: ט וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפָרִי בְּטַנְךָ
וּבְפָרִי בְהַמְתֶּךָ וּבְפָרִי אֲדַמְתֶּךָ
לְטַבָּה כִּי יִשׁוּב יְהוָה לְשׁוֹשׁ עֲלֶיךָ
לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שָׁשׂ עַד־אֲבוֹתֶיךָ:
י כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו
וְחִקְתָּו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת כִּי תִשׁוּב אֶל־

דִּירְתוּ אֲבֹתֶיךָ וְהִרְשִׁי
וַיִּרְשׁוּהָ וְהִי טְבִיבָה וְהָרְבִיבָה
מֵאֲבוֹתֶיךָ: י וַיַּעֲדֵי יְהוָה
אֶת־לִבְּךָ יֵת טַפְשׁוֹת לְבָבְךָ
וְיֵת טַפְשׁוֹת לְבָבְךָ דְבַנְיָךָ
לְמַרְחָם יֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל
לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ בְּדִל
חַיֶּיךָ: י וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ יֵת
כָּל לְטַבָּה הָאֲלֵין עַל
פְּעֻלֵי דְבַבְךָ וְעַל סְנַאֲךָ
דִּי רָדְפוּךָ: וְאֵתָה תִּתּוּב
וְתִקְבֵל בְּמִימְרָא דִּי
וְתַעֲבֵד יֵת כָּל פְּקוּדוֹתַי
דִּי אֲנָא טַפְקִדְךָ יֵת
דִּין: ט וַיִּתְּרֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל עֲוֹנֵי יָדְךָ בְּוֹלְדָא
דְּמַעַךְ וּבְוֹלְדָא דְבַעֲרֶךָ
וּבְאֵפָא דְאַרְעֶךָ לְטַבָּה
אַרְי יֵתוּב יְהוָה לְמַחְדֵי עֲלֶיךָ
לְטַב כַּמָּא דִּי חֲדֵי עַל
אֲבֹתֶיךָ: י אַרְי תִּקְבֵל
בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ
לְמַטְר פְּקוּדוֹתַי וּקְיִמוֹתַי
דְּכַתְּבִין בְּסֵפֶר
דְּאוּרֵיתָא הַדִּין אַרְי
תְּתוּב קָדָם יְהוָה בְּכָל

אבן עזרא

אבותיך. שנחלו הארץ, כי עם הנולדים ממנה ידבר: י הכתובה בספר התורה הזה. כי עיקר כל המצוות שם (ז) ואם הם צריכים פירוש קבלה (ח) ולא תהיה שמורה עד שיהיה הלב שלם, על כן בכל לבבך כי מצוות השמירה עם הלב:

יהל אור

ואתה תשאר: (ז) פו' שם בספר התורה: (ח) אע"פ שאינם מפורשים היטב, ולריכוס פירוש מקובל מאבותינו הקדושים:

ן ומל ה' אלהיך. כי לו נתכנו העלילות הראשונות (ב) ואחר שאמר תשוב לשמוע בקולו (ג) הוא יעזרך (ד) ויסול לבבך ולבב זרעך לא כמילת הבשר שאתה חייב לסול אותו (ה): ט וטעם והותירך. בעבור שיתן הקללות על השונאים (ו): כאשר שש על

(ב) עיין (לעיל כט ג): (ג) כמו שאמר (פ' ח) ואתה תשוב ושמעת בקול ה': (ד) ה' יעזרך: (ה) וכן ח"א, ויעדי ה' אלהיך ית טפשות לבך: (ו) הם יכלו

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-
 נַפְשְׁךָ: ס שִׁי יֵאָמֵר כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאת
 הוּא מִמֶּךָ וְלֹא-רַחֲקָה הוּא: יב לֹא
 בַּשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ
 הַשָּׁמַיִמָּה וַיִּקְחֶהָ לָנוּ וַיִּשְׁמַעֵנוּ
 אֶתְּהָ וְנַעֲשֶׂנָּה: יג וְלֹא-מַעֲבָר לַיָּם
 הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר-לָנוּ אֶל-עֵבֶר
 הַיָּם וַיִּקְחֶהָ לָנוּ וַיִּשְׁמַעֵנוּ אֶתְּהָ
 וְנַעֲשֶׂנָּה: יד כִּי-קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר
 מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ: ס

לִפְנֵי וּבְכָל נַפְשְׁךָ: יא אֲרִי
 תִּפְקֹדְתָא הָדָא דִּי אֲנָא
 מִפְקֹדֵךְ יוֹמָא דִּין לָא
 מִפְרָשָׁא הוּא סִנְיָ וְלֹא
 רַחֲקָא הוּא: יב לֹא
 בַּשָּׁמַיִם הוּא לְמִימַר סָן
 יִסַּךְ לָנָא לְשָׁמַיָא וַיִּסְבֵּהָ
 לָנָא וַיִּשְׁמַעֵנָּה יְתֵהּ
 וְנַעֲבַדְנָה: יג וְלֹא מַעֲבָרָא
 לַיָּם הוּא לְמִימַר סָן
 יַעֲבֹר לָנָא לְעֵבֶרָא דִּימָא
 וַיִּסְבֵּהָ לָנָא וַיִּשְׁמַעֵנָּה
 יְתֵהּ וְנַעֲבַדְנָה: יד כִּי אֲרִי
 קָרוֹב לָךְ פְּתִיחָא לְחַדְתָּא
 בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ
 לַעֲבֹדָה: טו חוּדִי דִּיהֶבִית
 קִדְמָךְ יוֹמָא דִּין יְתֵהּ

שביעי ומפטיר רביעי כשהן מחוברין טו ראה נתתי לפניך היום
 את החיים ואת הטוב ואת הרעות ואת הרע :

אבן עזרא

רש"י

בגלות שאר האומות מלינו כן ג) ושכתי את
 שבות בני עמון ד) ג) : (יא) לא נפלאות הוא
 ממך . לא מכוסה היא מומך כמו שנאמר כי
 יפלא ד) ארי יתכסי ה) ומרד פלאים ה) ומרד
 במטמוניות מכוסה ומצושה בטמון : (יב) לא
 בשמים הוא . שאילו היתה בשמים היית
 לריך לעלות אחריה וללמדה ו) : (יד) כי
 קרוב אליך . המורה נתנה לכם זכרון ובע"פ : (טו) את החיים ואת הטוב .
 זה תלוי בזה אם תעשה טוב ו) הרי לך חיים ואם תעשה רע ו) הרי לך המות . והבטוב

יא נפלאות . נסתרת ט) , או דבר פלא שתלאה
 לעשות י) : יב לא בשמים היא . פירוש
 נפלאות יא) : יג מעבר לים . פירוש רחוקה יב) ,
 ויתכן שהוא הים הגדול שלא יוכל אדם להכנס
 ברחבו מפני השכת המים יג) : יד בפך ובלבבך .
 שכל המצות עיקרם הלב, ויש מעשה כרי שיזכור
 בפה יד) : טו החיים . אורך ימים טו) :
 הטוב . בעושר ובריאות הגוף והכבוד, והטות
 קרוב אליך . המורה נתנה לכם זכרון ובע"פ : (טו) את החיים ואת הטוב .
 זה תלוי בזה אם תעשה טוב ו) הרי לך חיים ואם תעשה רע ו) הרי לך המות . והבטוב

יהל אור
 מעבר לים , אבל בשאר הימים יכולין בני אדם להכנס
 בהם : (יד) הזכיר ככאן ג' דברים הפה, והלב, והמעשה,
 והנה כל המצות נכללות בג' חלקים אלו , כי יש מצות
 תלויות בפה, ויש תלויות בלב, ויש במעשה : (טו) כאשר

ט) וכן פי' רש"י ז"ל : (י) וכן ת"א לא מפרש'ה היא
 מן, פי' אינה מופרשת ומובדלת מכהך
 שתלאה לעשותה : (יא) הוא כיאור ללא נפלאות היא
 ממך : (יב) הוא כיאור ללא רחוקה היא : (יג) ועליו אמר

מנחת יהודה

מקורי רש"י

כ"ו י"ב : ג) עיין מנחת יכוד : ד) לבר' י"ז פ' : ה) חז"ס
 א' ט' : ו) פירושו כ"ה א' :

ג) ולפ"ו יהיה מלת ושב האומית עומד מצד אחד ויצא
 מצד אחר (רו"ה) : ד) בירסיה מ"ט ו' כתיב "ואחרי
 בן אשיב את שבות בני עמון" וכ"ה (ברכות כ"ח א')
 שהביאו הכתוב חזה, ועיין דקדוקי סופרים שהביא הנוסח מכ"י ושם, ושכתי את שבות בני עמון" כבר ש"י כאן
 ועיין (הערה ז' שם) שכתב שכ"ה בב"נ ובע"י הראשון, ובמנוחה"ס וכ"ה בכ"י (ישם ליתא תיבת בני) ובכילין
 מ"ס כי לא נמצא במקרא : ה) עיין רש"י לעיל י"ז ח' : ו) בקיום התורה : ז) אם לא יקיימיה :
 8 15

טו אשר אנכי מצוה היום לאהבה
את יהוה אלהיך ללכת בדרכיו
ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו
וחיית ורבית וברכך יהוה אלהיך
בארץ אשר אתה בא שמה
לרשתה: י ואם יפנה לבבך ולא
תשמע ונדחת והשתחית
לאלהים אחרים ועבדתם:
יח הגדתי לכם היום כי אבד
תאבדון לאתאריכון ימים על-
האדמה אשר אתה עבר את-
הירדן לבוא שמה לרשתה:
יט העדתי בכם היום את השמים

ויתטבתא וית מותא וית
פישא: פו די אנא מפקדך
יומא דין למרחם ית י
אלהך למהך בארץ
דתקנו קדמוהי ולמטר
פקודוהי וקיימוהי
ודינוהי ותיחי ותסגי
ויברכך יי אלהך
בארעא די את על ל
לתמן למירתה: י ואם
יפני לבך ולא תקבל
ותטעי ותסגוד לטעות
עממיא ותפחני:
יח חויתי לכוון יומא דין
ארי מיבד תיבדון לא
תורכוון יומין על ארעא
די את עבר ית ירדנא
למעל לתמן למירתה:
יט אסהדית בכון יומא דין
ית שמיא וית ארעא חיי
ומותא יהבית קדמך

אבן עזרא

והרע הפך: טו לאהבה. העיקר (טו): ללכת
בדרכיו. שלא תשנה סדרכי מעשיו ומצותיו
שצוך ואם לא תדע למה נתנו החוקים
והמשפטים (יז). והנה וחיית, פירוש
החיים (יח): ורבית, פירוש הטוב (יט) כי
הוא רבוי הנוף בבנים ובעושר: יז ואם יפנה
לבבך. כי הלב הוא העיקר: ונדחת.
פירשתיו (כ): יח כי אבד תאבדון. פירוש
המות והרע (כא) כי יאבדו הם ובניהם והונם:
לא תאריכון ימים. הפך וברכך ה' אלהיך
בארץ (פ' טז) (כב): יט את השמים ואת

רש"י

מפרש והולך היאך: (טו) אשר אנכי מצוה
היום לאהבה. הרי הטוב וכו' מלוי: וחיית
ורבית. הרי החיים: (יז) ואם יפנה
לבבך. הרי הרע: (יח) כי אבד
תאבדון. הרי המות: (יט) העדתי בכם
היום את השמים ואת הארץ. שהם
קיימים לעולם (ה) ז' וכאשר תקרה אחכס
הרעה יהיו עדים שאני התריתי זכס בכל
זאת. ד"ח העידותי זכס היום את השמים
וגו' (ח) ח"ל הקב"ה לישראל הסתכלו בשמים
שבראחי לשמש אחכס שחא שינו את מדתם

שחא לא עלה נלגל תמה מן המזרח והאיר לכל
עולם כענין שנאמר ורח השמש וזא השמש (ט) הסתכלו בארץ שבראחי לשמש אחכס שחא
שינתה מדתה שחא זרעתם אותה ולא למחה או שחא זרעתם חטים והעלתה שעורים ומה חלו

יהל אור

האמיתיים: (יט) והם ההלכות הגופיות: (כ) למעלה
(ד יט) ושם פי' כאלם שידחה ויפול: (כא) זהו הכיאר
מן המות והרע שהעיד בהם בפ' ט"ו: (כב) כי

והלחה: (טו) כי זהו העיקר והתכלית לכל המצות ולכך
הקדימה לשמירת המצות: (יז) פי' כי די לך לדעת
שהם דרכי השם: (יח) הם חיי הנפש, כי הם החיים

מנחת יהודה

(ט) לפי שהם עדים נצחיים, כי כל הדורות חולפים
והם

מקורי רש"י
(ז) כת"י ופיין ספרי ריש האינו: (ח) ספרי טס: (ט) קהלת
9 15

בְּרַכּוּ וּלְוַטִּין וְתַתְרַעִי
 בְּחַיִּי בְדִיל דְּהִיחִי אֶת
 וּבְנִיךְ: כ לְמַרְחָם ית יי
 אֶלְהֵךְ לְקַבְּלָא לְמִימְרָה
 וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלִתָּהּ
 אַרִי הוּא חַיִּיךְ וְאוֹרְכּוֹת
 יוֹמֶיךָ לְמַתָּב עַל אֲרַעָא
 דִּי קַיִים יי לְאַבְרָהָם
 לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
 לְמַתָּן לְהוֹן: פ פ פ

וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֹת נָתַתִּי
 לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבַחֲרַת
 בַּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶתְּךָ וְזָרַעְךָ:
 כ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ
 בְּקִלּוֹ וּלְדַבְּקֵהֶיבוּ כִּי הוּא חַיִּיךָ
 וְאֶרֶךְ יָמֶיךָ לְשֵׁבֶת עַל־הָאָדָמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם
 לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: פ פ פ

מ' פסוקים. לנצ"ו סימן. ומפטירין שוש אָשִׁים בישעיה סימן ס"א:

אבן עזרא

רש"י

שנעשו לא לשכר ולא להפסד הם זוכין אין
 מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות לא
 שינו את מדתם אחר שאלם זכיתם תקבלו שכר
 ואם חטאתם תקבלו פורענות על אחת כמה
 וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה לכם
 שתבחרו בחלק החיים כאדם האומר לבנו בחר
 לך חלק יפה שנחלתי ומעמידו על חלק היפה
 ואומר לו את זה צרור לך ועל זה נאמר ה'
 מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי י' הגנת
 ידי על גורל הטוב ט) לומר את זה קח לך: חסלת פרשת נצבים

הארץ. בעבור היותם עומדים (ככ*), ובן על
 האבן תהיה בנו לעדה (יהושע כד כז) ובן
 שמעו הרים את ריב ה' (מיכה ו, ב) (כג):
 החיים והמות. הם הברכה והקללה, והנה
 יש לך לבחור בחיים (כד): למען תחיה.
 בנוף (כה) או בזכר (כו) ופירש כי החיים הם
 לאהבה (כז): כ"ב כי הוא חייד. על דעת
 המפרשים שהוא שב אל קול השם (כח) ולפי
 דעתי שהוא השם (כט), כאשר אמר המפורד
 ה' ישעי ואלהי חסדי וסנני וחרבי (ל):

יהל. אור

הוא שב אל קול השם, פי' שקול השם הוא חייד הם
 השמענו ותעשה מלותיו: (כט) פי' שמלת הוא שב אל
 הש"י ור"ל השם אלהיך הוא חייד: (ל) המפורד אמר
 אלהי ישעי (תה' יה מז) ואלהי חסדי (שם נט ית)
 ומניני (שם יח ג) וחרבי, קראו משה, באמרו ואשר
 חרב גאומך (למטה לג כט), כי דוד לא קראו חרבי:
 חסלת פרשת נצבים

הברכה: תוספת טובה בעוה"ז, ואם אין אריכות
 ימים אין כלום: (ככ*) וכן פי' רש"י ז"ל:
 (כג) וכן פי' הח' ז"ל שם בעבור היותם עומדים:
 (כד) כי הבחירה בידך: (כה) פי' אריכות ימים בשלום
 הגוף: (כו) שיטאיר אחריו בניס ולא ימחה שמו:
 (כז) ומן אהבת השם ישג החיים: (כח) פי' מה
 שאמר הכתוב כי הוא חייד, יאמרו המפרשים שמלת

מקורי רש"י

מנחת יהודה

א"ס': י' תס' ט"ז ס' ז

זהם קיימים: ט) שהקב"ה נקרא טוב, שנאמר טוב ה'
 לכל (תה' קמ"ה ט') טוב וישר ה' (שם כ"ה ח')

